

Ο ΟΥΝΥΑΔΗΣ

ΚΑΙ Η ΥΠΟ ΜΩΑΜΕΘ Β' ΤΟΥ ΠΟΡΘΗΤΟΥ
ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΟΥ ΒΕΛΙΓΡΑΔΙΟΥ ΤΩ 1456.

Α΄.

Οἱ γιγάντιοι ἀγῶνες, οὓς ἡ Ἑλληνικὴ ἐν Βυζαντίῳ Αὐτοκρατορία κατέβαλεν ἐν τοῖς ὑστάτοις αὐτῆς χρόνοις, ὅπως, περισώζουσα καὶ ὑπερασπίζουσα τὸ προπύργιον τῆς Χριστιανοσύνης, τὴν Βασιλεύουσαν αὐτῆς «Πόλιν», περισώσῃ συγχρόνως καὶ τοὺς ἐν διαμορφώσει εὐρισκομένους λαοὺς τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τὸν κίνδυνον τῆς ἐκβαρβαρώσεως, ἔχουσιν ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἰωάννου Οὐνιάδου. Ὡς ἀναφέρει ὁ Κ. Παπαρρηγόπουλος,¹ τοὺς ἀγῶνας τούτους διεξήγαγον, περικαλύψαντες τὰς τελευταίας τοῦ Χριστιανισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς στιγμὰς διὰ κλέους ἀθανάτου, τρεῖς συγχρόνως ἥρωες Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος, Γεώργιος Καστριώτης, ὁ καὶ Σκενδέρβης, καὶ ὁ Ἰωάννης Οὐνιάδης.

Τὸ ὄνομα τοῦ Οὐνιάδου εἶναι συμπαθὲς μὲν τοῖς Ἕλλησι, πολύκροτον δὲ κατὰ πᾶσαν τὴν Ἀνατολήν. Δημώδης ἔμμετρος Διήγησις τὸν ὀνομάζει Ἰάγκον τὸν πανθαύμαστον καὶ μέγαν στρατιώτην. Πολλοὶ ἔχουσι γράψει περὶ αὐτοῦ καὶ τῆς καταγωγῆς του, ἧτις εἶναι σκοτεινὴ. Φαίνεται ὅτι κατάγεται ἐξ εὐγενοῦς οἴκου τῆς Τρανσυλβανίας καὶ ὅτι ἐγεννήθη μᾶλλον περὶ τὸ 1387. Ἀρχίσας τὸ στρατιωτικόν του στάδιον ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Κροατίας, ὑπηρετήσεν εἴτα, κατὰ τὸν Χαλκοκονδύλην, ἐν τῷ τουρκικῷ στρατῷ, ὑπὸ τὸν Ἀλῆν, τὸν υἱὸν τοῦ Εὐρενός. Ὑστερον εἰσῆλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ αυτοκράτορος τῆς Γερμανίας καὶ βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας Σιγισμόνδου, μεταβὰς δὲ μετ' αὐτοῦ εἰς Ἰταλίαν ὑπηρετήσεν ἐπὶ δύο ἔτη ὑπὸ Φίλιππον τὸν ἡγεμόνα τοῦ Μεδιολάνου, καὶ ἐπιστρέψας ἐκεῖθεν καὶ πάλιν εἰς Οὐγγαρίαν, εἰς τὴν αὐτὴν τοῦ Σιγισμόνδου, ἤρχισε τοὺς κατὰ τῶν Τούρκων ἀγῶνάς του. Βασιλεύοντος ἤδη τοῦ Ἀλβέρτου, γαμβροῦ καὶ διαδόχου τοῦ Σιγισμόνδου, κατεδίωξε μὲ μικρὸν στρατὸν μισθοφόρων τοὺς εἰς Τρανσυλβανίαν εἰσελάσαντας Τούρκους, εὐρῶν δὲ μόνον τὴν ὀπισθοφυλακὴν αὐτῶν κατασυνέτριψεν αὐτήν.

Ὁ ἐν τῷ μεταξὺ ἐπισυμβὰς θάνατος τοῦ Ἀλβέρτου ἐπέφερον ἐμφυλίους διαμάχας ἐν Οὐγγαρίᾳ· ἡ μὲν πλειονότης τῶν Οὐγγῶν ἐκάλεσεν εἰς τὸν θρόνον τὸν βασιλέα τῆς Πολωνίας Βλαδίσλαον, ἡ δὲ μειονότης ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς

¹ Ἱστορία τοῦ Ἑλλήν. Ἔθνους, τόμ. Ε' (1874), σελ. 357, 358, 362 κ. ἐφ.

χήρας βασιλείσσης, ἥτις μετ' οὐ πολὺ ἔτεκεν υἱόν, κληθέντα Λαδίσλαον. Ὁ Οὐννάδης ἐτάχθη πρὸς τὴν μερίδα τοῦ ὡς βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας στεφθέντος Βλαδισλάου.

Οἱ Τοῦρκοι ὅμως ἤδη εἶχον καταλάβει τὸ ἐν Σερβίᾳ φρούριον Σένδρε, ὁ φρούραρχος τοῦ ὁποίου, καλούμενος Ἰσὰκ πασσαῶς, ὅπως εὐαρεσίῃ τῷ Σουλτάνῳ Μουράτ τῷ Β', ἐπετέθη κατὰ τοῦ Βελιγραδίου, μὴ ἐπιτυχὸν δ' εἰς τὴν ἄλωσιν αὐτοῦ ἐδήλωσε τὴν Σερβίαν. Ὁ Οὐννάδης συναθροίσας τὸν μικρὸν στρατόν του, καταστρέφει τὸν τουρκικόν, καίτοι δεκάκις ἰσχυρότερον, ὁ δὲ Σουλτάνος φρουάτων πέμπει 80,000 ἄνδρας ὑπὸ τὸν Μεδζιτ βέην κατὰ τῆς Τρανσυλβανίας. Ταύτην προασπίζει ὁ Γεώργιος Λέπης, ἐπίσκοπος τῆς Ἄλβας Ἰουλίας. Κρατερὰ μάχη συναπέτεται παρὰ τὸν Ἅγιον Ἐμέριχον, ὁ Λέπης φονεύεται, ὁ δὲ Μεδζιτ ἀγγέλλει τῷ Σουλτάνῳ τὴν «μεγάλην» νίκην αὐτοῦ, νομίζων ὅτι ἐξεμηδένισε τὸν Οὐννάδην. Ὁ Οὐννάδης ὅμως συναθροίσας τὸν στρατὸν αὐτοῦ, ἐλαύνει ἐπὶ τὴν Ἑρμανστατήν (Ἑρμανούπολιν), ἐμφανισθεὶς ἀντιμέτωπος τῶν Τούρκων. Ὁ Μεδζιτ ἔκμανεις προκηρύττει χρηματικὴν ἀμοιβὴν εἰς τὸν κομίσοντα τὴν κεφαλὴν τοῦ Οὐννάδου. Οὐγγρος ἱππότης, ὁ Σίμων Κέμενυ, περιβληθεὶς τὴν στολὴν καὶ τὸν θώρακα τοῦ Οὐννάδου, ἔλκει καθ' ἑαυτοῦ 10,000 Τούρκους· καὶ πίπτει μὲν αὐτὸς καὶ οἱ περὶ αὐτὸν 500 Οὐγγροι γενναῖοι, ἀλλὰ συγχρόνως πίπτουσι καὶ 20,000 Τοῦρκοι καὶ αὐτὸς ὁ Μεδζιτ βέης, τοῦ Οὐννάδου λεηλατήσαντος ἅπαν τὸ τουρκικὸν στρατόπεδον καὶ διώξαντος τοὺς Τούρκους μέχρι Βλαχίας. Νέος τουρκικὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν βηλέρβεην Σεχαμπεττίν εἰσβάλλει εἰς Τρανσυλβανίαν. Ὁ Οὐννάδης μετὰ 15,000 ἀνδρῶν καταλαμβάνει τὸ στενὸν τῶν Σιδηρῶν Πυλῶν καὶ ἐπιτηδείως διατάξας τὰ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ νικᾷ κατὰ κράτος τοὺς Τούρκους· ὅλον τὸ στρατόπεδόν των καὶ 200 σημαῖαι πίπτουσι εἰς χεῖρας τῶν Οὐγγρων, 500 αἰχμαλωτίζονται, οἱ δὲ λοιποὶ, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Σεχαμπεττίν, πολλοὶ βέηδες καὶ οἱ ἄριστοι τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ κατασφάζονται. Εἶναι ἡ λαμπροτάτη περίοδος τοῦ Οὐννάδου· οἱ Τοῦρκοι εἶχον ταπεινωθῆ, ἐπανειλημμένως δ' ἔκτοτε ὁ Οὐννάδης εἰσέβαλεν εἰς τὰς τουρκικὰς χώρας.

Ὁ πρὸς τοὺς Τούρκους ὅμως πόλεμος συνεχίζεται· ὁ Οὐννάδης ἐκστρατεύει, ἀποφασισμένος νὰ διώξῃ τοὺς Τούρκους ἀπὸ τῆς Ἑθρώπης. Μὲ 12,000 ἔφορμᾶ καὶ καταστρέφει 20,000 Τούρκους παρὰ τὴν Ναϊσὸν (Νύσσαν), κυριεύσας καὶ τὸ φρούριον αὐτῆς. Τρεῖς ὅμως νέαι τουρκικαὶ στρατιαὶ εἶναι καθ' ὁδόν. Αὐθωρεὶ ὁ Οὐννάδης προπορευθεὶς νικᾷ αὐτάς, τὴν μὲν μετὰ τὴν δὲ καὶ ἐλαύνει μέχρι Σόφιας, ἣν ἐπίσης κυριεύει. Ἐκεῖ ὅμως μανθάνει ὅτι εὐρίσκεται ἀπέναντι τοῦ Σουλτάνου ἄγοντος μέγαν στρατὸν καὶ ὅτι ὁ βηλέρβεης τῆς Ἀνατολῆς εὐρίσκεται εἰς τὰ νῶτά του ἀποκόψας τὴν πρὸς τὸ κύριον σῶμα τοῦ οὐγγρικοῦ στρατοῦ ἐπικοινωνίαν. Στρέφει τότε ὀπίσω, ἐπιτίθεται τὴν νύκτα κατὰ τοῦ βηλέρβεην, νικήσας δ' αὐτόν, ἐνώνεται μετὰ τοῦ κυρίως στρατοῦ. Ἐκεῖθεν ὁδηγεῖ τὸν στρατόν του εἰς τὰ ὄρη, τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ

Ο ΗΡΩΣ ΟΥΝΥΑΔΗΣ

ὄντος ἐστρατοπεδευμένου ὀπισθεν τοῦ Αἴμου. Τῶν Τούρκων ἐπιτεθέντων ἐν τῷ στενῷ κατὰ τῶν Οὐγγρων, ὁ Οὐννάδης δίδει τὸ σύνθημα τῆς ὑποχωρήσεως καί, ἐνῶ οἱ Τούρκοι κατεδίωκον μέχρι τῆς ἐξόδου τοῦ στενοῦ, οἱ Οὐγγροι σταματοῦν καὶ τῇ βοήθειᾳ ἐφεδρείας φυλαττούσης ἐκεῖ, νικῶσι κατὰ κράτος τοὺς Τούρκους. Ὁ Σουλτάνος πλήρης θλίψεως ἔτιλλε τὸν πῶγωνα, κεκμηκῶς δ' ἔκ τε τοῦ συνεχοῦς πολέμου καὶ τῶν ἠττῶν, ἄς ὑπέστη ἐν τε Ἐνατολῇ ἀπὸ τὸν ἡγεμόνα τῆς Καραμανίας καὶ ἐν Ἡπείρῳ ἀπὸ τὸν Γεώργιον Καστριώτην, συνάπτει δεκαετῆ εἰρήνην πρὸς τοὺς Οὐγγρους.

Αὕτη ὁμως δὲν διήρκεσεν οὔτε ἕξ ἐβδομάδας. Ὁ Οὐννάδης ἐκστρατεύει ἐκ νέου, πιεζόμενος ὑπὸ τῶν περιστάσεων, τῇ δὲ 10^η Νοεμβρίου 1444 συνάπτεται ἡ παρὰ τὴν Βάρναν μάχη, καθ' ἣν ὁ Σουλτάνος κατάγει τελειωτικὴν νικίαν κατὰ τῶν Οὐγγρων, πεσόντος καὶ τοῦ βασιλέως Βλαδισλάου. Ὁ Οὐννάδης συνελήφθη προδοτικῶς ὑπὸ τοῦ Δρακούλου, ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας, καὶ προσεφέρθη εἰς τὸν Σουλτάνον, οὗτος ὁμως μεγαλοψύχως ἀπέκρουσε τὴν προσφορὰν, καὶ ὁ Οὐννάδης ἀφέθη ἐλεύθερος.

Τῷ 1448 ὁ Σουλτάνος Μουράτ ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ Καστριώτου ἐν Κροΐα· ὁ Οὐννάδης σπεύδει πρὸς βοήθειαν τοῦ συμμάχου του, ἀλλ' ὁ Σουλτάνος μαθὼν τοῦτο, ἀφίνει τὴν Κροΐαν καὶ βαδίζει κατὰ τοῦ Οὐννάδου, ὃν νικᾷ εἰς μάχην συναφθεῖσαν παρὰ τὸ Κοσσυφοπέδιον, σωθέντος μόνον τοῦ Οὐννάδου, ὅστις ὁμως, αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Σερβίας Βράγκοβιτς, προσφέρεται εἰς τὸν Σουλτάνον· οὗτος καὶ τὴν φορὰν ταύτην μεγαλοψύχως ἀπορρίπτει τὴν προσφορὰν καὶ οὕτω πάλιν ὁ Οὐννάδης ἀφέθη ἐλεύθερος.

Ἐν τῷ μεταξὺ τῷ 1446 ὁ Λαδίσλαος ἀνηγορεύθη βασιλεὺς, κατόπιν δὲ πολλῶν σκευωριῶν καὶ δολοπλοκιῶν τῆς αὐλῆς, καὶ ἐνεδρῶν ἔτι κατὰ τοῦ Οὐννάδου, ὁ Λαδίσλαος ἐπέισθη εἰς τὰς συμβουλὰς κλήρου καὶ μεγιστάνων καὶ εἰς ἔνδειξιν χάριτος δέχεται τὸν νεώτερον υἱὸν τοῦ Οὐννάδου, τὸν μετέπειτα βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας Μαθίαν Κορβίνον, εἰς τὴν αὐλήν.

Τοῦτο συνέβη τῷ 1453, ὅποτε συνετελεῖτο καὶ τὸ μέγα δράμα τῆς Χριστιανωσύνης, ἡ ἄλωσις τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων, τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τὸ Ἑλληνικὸν μεσαιωνικὸν Κράτος κατελύθη, κατόπιν ἐνδόξου ἐποποιίας τοῦ τε Ἑλληνικοῦ λαοῦ τοῦ Βυζαντίου καὶ τοῦ ἥρωος αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου. Ἐπεσεν οὕτως ὁ εἰς τῶν τριῶν στίλων, τῶν σφζόντων τὴν Χριστιανωσύνην ἀπὸ τῆς βαρβάρου ἀσιατικῆς λαίλαπος...

Τὸ ἐπόμενον ἔτος 1454 Μωάμεθ ὁ Πορθητῆς εἰσβάλλει εἰς τὴν Σερβίαν. Ὁ Οὐννάδης δραμὸν καταστρέφει τὸν ἐκ 30,000 ἀνδρῶν στρατὸν τοῦ Φιρούζ βέη καὶ προελαύνει νικηφόρος μέχρι Σόφιας, τοῦ Σουλτάνου ὑποχωροῦντος ὀπισθεν τῶν στενῶν τοῦ Αἴμου. Ἐπιστρέψας δὲ θριαμβευτῆς εἰς Βελιγράδιον ὁ Οὐννάδης, ἀπεγοητευθὴν ἐκ τῶν ἐσωτερικῶν ἐρίδων καὶ τῷ 1455 παραιτεῖται ἐν τῇ ἐν Ἰουρίφω (Γκιὸρ ἢ Ράαβ) ἔθνοσυνελεύσει. Τοῦτο μαθὼν ὁ Σουλτάνος ἀποφασίζει νὰ βαδίση κατὰ τοῦ Βελιγραδίου.

Β'.

Τὸ Α' μέρος τῆς παρουσίας μελέτης ἐγράφη προεισαγωγικῶς, ὅπως γνωσθῶσιν οἱ μέχρι τοῦδε ἀγῶνες τοῦ Οὐννάδου κατὰ τῶν Τούρκων. Τὰ συμβάντα τοῦ 1456, τὰ περιστρεφόμενα περὶ τὴν πολιορκίαν τοῦ Βελιγραδίου, ἀναγράφονται ἐνταῦθα λεπτομερέστερον, ἐπὶ τῇ βάσει ἰδίᾳ δύο ἀγνώστων εἰς τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον Οὐγγρικῶν πηγῶν¹, προπάντων ἕνεκα τῶν ἱστορικῶν πορισμάτων, ἅτινα παρέχουν ταῦτα.

Τῇ 7^ῃ Ἀπριλίου 1456 ταχυδρόμος τις ἔφερε τὴν εἶδησιν ὅτι ὁ Σουλτάνος Μωάμεθ ἄγων μέγαν στρατὸν, εἰσήλασεν εἰς Βουλγαρίαν, σκοπῶν νὰ πολιορκήσῃ τὸ Βελιγράδιον, καὶ περάσῃ τὸν Δούναβιν. Ὅντως ὁ Μωάμεθ ἐκινήσας ἕξ Ἀδριανουπόλεως κατέστησε τὴν Σόφίαν βᾶσιν τῶν πολεμικῶν κατὰ τοῦ Βελιγραδίου ἐνεργειῶν του. Πρὸς πλείονα μάλιστα ἔξασφάλισιν ἔπεμψε δύο σώματα στρατοῦ εἰς τὸν Δούναβιν· τὸ μὲν εἰς τὴν Βιδίνην, τὸ δὲ εἰς Νεγοδῖνον διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Τιμόκ.

Ὁ οὐγγρικός στρατός, μετὰ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ 1454, εἶχε διαχειμάσει ἐν Βιδίνῃ, ἀπολυθεὶς τῷ 1454, ἅτε ἐκστρατείας ἐτέρας μὴ οὔσης, μικρὸν δὲ μόνον μέρος αὐτοῦ, 3000 ἄνδρες, ἔμενον ὑπὸ τὰ ὄπλα δαπάναις τοῦ Οὐννάδου. Ἐνῶ δὲ οἱ προσωπικοὶ ἐχθροὶ τοῦ Οὐννάδου, ὁ Τσίλλει καὶ ὁ Γάρα, ἔφυγαν ἐπὶ τῇ εἰδήσει τῆς προελάσεως τοῦ Σουλτάνου, αἱ διοικητικαὶ ἀρχαὶ τῆς Οὐγγαρίας ἐκλιπαροῦσι τὸν Οὐννάδην, ὅπως ἀναδεχθῇ τὴν υπεράσπισιν τῆς χώρας. Ὁ μικρὸς αὐτοῦ στρατός εἶχεν ἤδη συγκεντρωθῆ εἰς τὸ Βελιγράδιον, κατὰ τοῦ ὁποῦ μετὰ πείσματος διηυθύνετο ὁ Σουλτάνος, καίτοι ἀφ' ἑνὸς μὲν στόλος τῆς Νεαπόλεως ἠπεύλει τοὺς Τούρκους ἀπὸ τῆς θαλάσσης, ἀφ' ἑτέρου δ' ὁ Γεώργιος Καστριώτης ἐβάδιζε καὶ οὗτος κατὰ τοῦ Σουλτάνου. Πρὸ τῆς σοβαρότητος τῶν περιστάσεων, ἔλλειπει χρόνον μακρῶν συνδιασκέψεων, ὁ Οὐννάδης διωρίσθη πολέμαρχος. Σπεύδει τῇ 12^ῃ Ἰουνίου 1456 ἐκ Σεγεδίνου εἰς Βελιγράδιον, ὅπερ ἐφωδίασεν ἰδίους ἀναλώμασι διὰ τροφῶν καὶ πολεμοφοδίων καὶ φρουρᾶς ὑπὸ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Λαδίσλαον, τὸν γυναικάδελφόν του Μιχαὴλ Σίλαγκυ, τὸν Μιχαὴλ Γούθι Ὅρσαγ καὶ τὸν Ἰωάννην Βαστίδα, ἐνῶ ὁ ἴδιος συνεπλήρου τὸν στρατὸν αὐτοῦ διὰ στρατολογίας.

Ἰδίως εὗρεν ἰσχυρὰν ὑποστήριξιν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰωάννου Καπιστράνου. Εἰς τὸν ἐνθουν τοῦτον ἱερέα, ὅστις ἐγνώριζε μάλιστα νὰ ἐνθουσιάζῃ τὰ πλήθη, ἀεῖζει ν' ἀφιερῶσωμεν βραχεῖαν βιογραφίαν. Τὸ ἀληθές του ὄνομα

¹ Gróf Teleky József, Hunyadiak Kora 1852. Kiss K., Hunyadi János utolsó hadjárata. Πρβ. καὶ Ἰ. Χάμμερ, Ἱστορία Ὄθωμ. Αὐτοκρατορίας, Τόμ. Β', σελ. 115 καὶ ἐφ. Κ. Παπαρρηγοπούλου, Ἐνθ' ἀν. Σ. Ι. Βουτυρᾶ καὶ Γ. Καρδούου, Λεξικὸν Ἱστορίας καὶ Γεωγραφίας Τόμ. Δ', ἐν λέξει Οὐννάδης.

ἦτο Κιόλη. Ἐγεννήθη ἐν Καπιστράνω τῇ 24^η Ἰουνίου 1387 ἐκ γονέων εὐγενῶν. Διατελῶν δικαστῆς ἐν Νεαπόλει ἠρνήθη νὰ ἐκδώσῃ ἀπόφασιν παρὰ συνείδησιν, κατὰ προσταγὴν δὲ τοῦ προΐσταμένου δικαστηρίου, καὶ παραιτήθεις ἐκάρη μοναχός. Τῷ 1450 ἔστάλη ὑπὸ τοῦ πάπα Ρώμης Νικολάου Ε' εἰς Γερμανίαν, Ουγγαρίαν καὶ Πολωνίαν, μετὰ τοῦ Ἰακώβου Πικίνου, ὅπως στέψῃ τὸν Φρειδερίκον καὶ διεξαγάγῃ τὴν κατὰ τῶν Τούρκων προπαγάνδαν. Διεκρίνετο ἐπὶ εὐσεβείᾳ, ζήλῳ καὶ ἀγνότητι. Τὸν ἐθεώρουν ἅγιον καὶ τῷ ἀπέδιδον πολλὰ θαύματα. Αἱ διδασκαί του, καίτοι μεταφραζόμεναι ὑπὸ ἐρμηνέων, ἐξεφανάζον τοὺς ἀκροατάς του. Ὁδευε συνήθως ἄνευ ἀκολουθίας, ἐνδεδυμένος ὡς ἀπλοῦς μοναχός καὶ γυμνόπους. Μετὰ λαμπρὰν ὑποδοχὴν ἐκ μέρους τοῦ αὐτοκράτορος, ἀπῆλθεν ἐκ Νόιστατ διὰ Βιέννην. Πρὸ τῆς πύλης τῆς Βιέννης τὸν ὑπεδέχθησαν πανηγυρικῶς ὁ δήμαρχος καὶ αἱ σχολαί. Πρῶτον ἐκήρυξεν ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Στεφάνου, λαβὼν ὡς θέμα τοὺς λόγους τοῦ Ἱερεμίου (Α', 5) «ὁ ὢν δέσποτα Κύριε, ἴδοι' οὐκ ἐπίσταμαι λαλεῖν, ὅτι νεώτερος ἐγὼ εἰμι». Καίτοι ὠμίλει λατινιστί, αἱ λέξεις του ἐνέπνεον περισσότερον ἢ ἡ γερμανικὴ μετάφρασις καὶ ἔκαμε πολλοὺς προσηλύτους.

Ὁ Οὐννάδης ἀναχωρήσας εἰς Βιέννην, ὅπως προσκυνήσῃ τὸν βασιλέα Λαδίσλαον, συνήνησε τὸν Καπιστράνον καὶ τὸν ἔφερεν εἰς Ουγγαρίαν. Ἐκτοτε ἔχρονολογοῦντο αἱ σχέσεις των ἦτο φίλος καὶ συνεργάτης τοῦ Οὐννάδου μέχρι θανάτου. Ἡ πολιτικὴ του δράσις ἦτο μεγάλη. Εἰς τὴν ἐθνοσυνέλευσιν ἢ ἑλλικιστικὴ εὐγλωττία του ἀπεσόβησε πάσας τὰς δυσχερείας καὶ συχνάκις ἀποκαθίστα τὴν ὁμόνοιαν. Πιστὸς φίλος τοῦ Οὐννάδου, τὸν παρηγόρησε κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς τοῦ βίου του. Ἐν ταῖς ἀγκάλαις του ἀπέθανεν ὁ ἥρωας.

Παρὰ πᾶσαν προσπάθειαν τοῦ Οὐννάδου, ὁ Σουλτάνος τὸν προέλαβεν. Εἶχεν ὀρκισθῆ ὅτι θὰ καταλάβῃ τὸ Βελιγράδιον ἐντὸς δεκαπενθημέρου. Πρὸς τοῦτο εἶχε κάμει μεγάλας προετοιμασίας. Ὁ στρατός του συνεκεντρώθη εἰς Ἀδριανούπολιν, ὁ δὲ στόλος τοῦ Δουνάβεως πλησίον τῆς Βιδίνης. Τὰ τηλεβόλα ἐχύθησαν ἐν Κρουσοβάτς ἐκ τῶν κωδῶνων τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ὁ στρατός του περιελάμβανεν 150,000 στρατιώτας τῆς ξηρᾶς, 200 πλοῖα καὶ 300 τηλεβόλα, ὧν εἰκοσιδύο ἦσαν 27 ποδῶν μήκους καὶ 2 ποδῶν διαμετρήματος. Πρὸς τούτοις δὲ καὶ 7 καταπέλτας. Ὁ παμμέγιστος οὗτος στρατὸς ἀφίκετο πρὸ τοῦ Βελιγραδίου ἀρχὰς Ἰουνίου 1456.

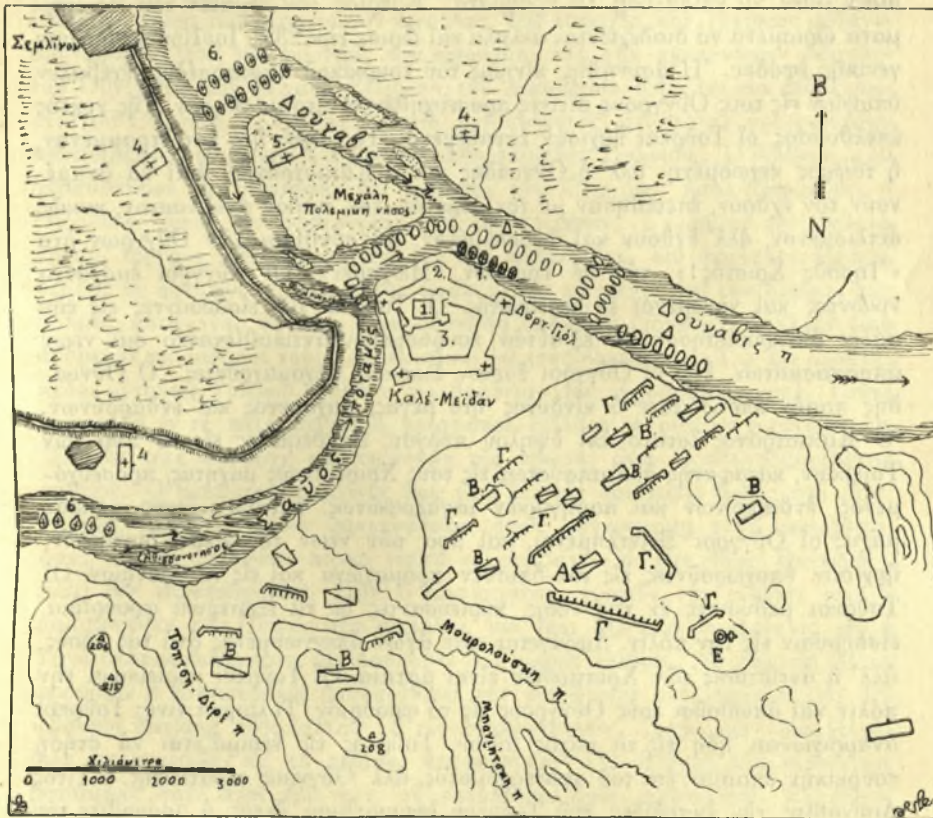
Τὸ Βελιγράδιον κεῖται ἐπὶ πετρώδους λόφου, ἐν προεξοχῇ γλώσσης γῆς, σχηματιζομένης ὑπὸ τοῦ Σαύου, ἐκβάλλοντος εἰς τὸν Δούναβιν. Τὸ φρούριον εἶναι ἐπὶ τοῦ ὑψίστου σημείου τοῦ βράχου ἐπὶ τῇ δεξιᾷ ὄχθῃ τοῦ Σαύου, ὠχυρωμένον ὑπὸ τε τῆς φύσεως καὶ τῆς τέχνης, δεσπόζον ἀμφοτέρων τῶν ὀχθῶν. Ἡ πόλις κεῖται ἐπὶ τῶν δύο κλιτύων τοῦ λόφου, ἀσφαλιζομένη πρὸς μὲν τὸ μέρος τοῦ ὕδατος διὰ τῶν δύο μεγάλων ποταμῶν καὶ διὰ τείχους, πρὸς δὲ τὸ τῆς στερεᾶς διὰ διπλῆς τάφρου, δύο περιτειχισμάτων καὶ ἄλλων. Ἀπέναντι

τοῦ Βελιγραδίου, ἐπὶ νήσου κειμένης μεταξὺ τοῦ Σαίου καὶ τοῦ Δουνάβεως, κεῖται τὸ Σεμλίνον, ἐπὶ ρίζης λόφου. Τὸ φρούριον εἶχε κατοικηθῆ ὑπὸ τοῦ Οὐννάδου ἐν καιρῷ εἰρήνης· αἱ δύο πόλεις συγκοινωνοῦσι διὰ γεφύρας. Πέντε μίλια κατὰ μῆκος τοῦ ρεύματος ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως κεῖται ἡ Σλαγκαμένητη, μέχρι τῆς ὁποίας ἐξετείνοντο τὰ τουρκικὰ πλοῖα, ὅπως ἐμποδίσωσι τὴν εἰς τὴν πόλιν προσέγγισιν. Πάντα τὰ πέραξ ἦσαν πεπληρωμένα ἀπὸ τουρκικὰς σκηνάς. Ἡ τοῦ Σουλτάνου εἶχε στηθῆ ἐπὶ λόφου δεσπόζοντος πάσης τῆς χώρας. Πέραξ αὐτῆς ἦσαν οἱ γενίτσαροι, ἐν δὲ τῇ κοιλάδι τὸ ὑπόλοιπον τοῦ στρατοῦ. Πολλαχοῦ οἱ Τούρκοι εἶχον ἐγκαταστήσει ἀποθήκας, καὶ δὴ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς ἁγίας Μαγδαληνῆς, ἐν μίλιον μακρὰν τοῦ στρατοπέδου, ἦτις ἦτο πλήρης πυρίτιδος καὶ πολιορκητικῶν μηχανῶν. Καὶ μετὰ τὴν πρώτην ἐγκατάστασιν τῶν Τούρκων ἔφθανον διαρκῶς ἐκ Τουρκίας καὶ Βουλγαρίας βόες, κάμηλοι, βούβαλοι κλπ., φορτωμένοι μὲ μηχανάς, πολεμοφόδια, μύλους, καμίνοους, ὠραίας σκλάβας πρὸς ἀποπλάνησιν τῶν Χριστιανῶν, καὶ πολλοὺς κύνας πρὸς ἀνάλωσιν τῶν ἀπορριμμάτων.

Ἐν τῷ Σουλτάνῳ, μόλις ἀφικθεὶς, ἤρχισε δηῶν πᾶσαν τὴν χώραν καὶ βομβαρδίζων ἐπὶ 10 ἡμέρας τὴν τε πόλιν καὶ τὸ φρούριον. Ὁ κρότος ἠκούετο μέχρι τοῦ Σεγεδίνου, εἰς ἀπόστασιν 24 μιλίων. Οἱ πολιορκούμενοι δὲν ἠδύναντο νὰ ἐμποδίσωσι πάντα ταῦτα. Ἐντὸς ὀλίγου τὰ τεῖχη ἦσαν ἐρείπια. Ἡ πόλις ὠμοίαζε πρὸς ἐπίπεδον μᾶλλον ἢ πρὸς ὄχυρὸν θέσιν. Ἡ φρουρὰ ἦτο τόσον κατὰκοπος, ὥστε ἔνδοξος θάνατος ἐφαίνετο ἀνακούφισις. Ὁ μικρὸς στρατὸς τοῦ Οὐννάδου ἦτο ἐπίσης παραπολὸν ἀσθενής, ὅπως ἐπιτεθῆ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ἐνόει ὅμως ὅτι ἡ τύχη τῆς πατρίδος ἐξηγοῦτο ἐκ τῆς σωτηρίας τοῦ Βελιγραδίου, ἐφ' ᾧ καὶ ἐπέστησεν εἰς τοῦτο ὅλην τὴν προσοχήν. Ἀλλὰ καὶ ἡμέρας τινὰς ἦτο ἀπαραίτητον νὰ περιμεῖν καὶ διατελῆ θεατῆς τῶν συμβαινόντων. Ἐν τῷ μεταξὺ ἔφθασαν ἐπικουραὶ τινές. Ὁ Καπιστράνος ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ χιλιάδας τινὰς ἀνδρῶν προθύμων εἰς θυσίαν. Ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἦτο πενηκοντάκις ἰσχυρότερος τοῦ οὐγγρικοῦ. Οἱ τοῦ Καπιστράνου σταυροφόροι συνέκειντο ἐκ πτωχῶν ἀνθρώπων, ἱερέων, μοναχῶν, ἀναχωρητῶν, μαθητῶν ὀπλισμένων μὲ ράβδους, δρέπανα, δίκρανα, ὀλίγων δὲ μόνον μὲ τουφέκια καὶ σπάθας. Ὁ Οὐννάδης ἦτο πεπεισμένος ὅτι ἡ σωτηρία τοῦ Βελιγραδίου ἀπῆιτε μεγίστην σπουδὴν. Ἦδη ὁ Σίλαγκι, ὁ τῆς πόλεως διοικητής, ἐδήλωσεν ὅτι ἡ πόλις ἠδυνάτει νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἀντίστασιν καὶ ἐξήτησεν ἐπικουρίας. Τοῦτο ἦτο σχεδὸν ἀδύνατον, διότι ὁ Σουλτάνος περιεκύκλωνε τὴν πόλιν μὲ τὸν στόλον καὶ τὸ στρατόπεδόν του. Ὁ Οὐννάδης, ὅστις ἐδυσκολεύθη νὰ συναθροίσῃ στρατὸν εἰς τὰ πέραξ τῆς Τεμεσβάρης, συνεκέντρωσε πάντα τὰ πλοῖα τοῦ Δουνάβεως, ἅτινα εὔρε, καὶ ἐμήνυσεν εἰς τὸν Σίλαγκι νὰ ἐτοιμάσῃ ἐπίσης τὰ πλοῖα τῆς πόλεως, καθότι μέλλει νὰ προσβάλλῃ τοὺς Τούρκους τῇ 14^ῃ Ἰουλίου, μόλις δὲ συγκροουσθῶσιν οἱ στόλοι, νὰ προσβάλλῃ καὶ ὁ Σίλαγκι τοὺς Τούρκους κατὰ νώτων. Ἐντὸς

ὀλίγου 200 μικρὰ πλοῖα συνεκεντρώθησαν πλησίον τῆς Σλαγκαμένης· ὁ Οὐννάδης τὰ μετέτρεψεν ἐσπευσμένως εἰς πολεμικά, ἐφοδιάζων αὐτὰ μὲ παντοειδῆ πολεμεφόδια καὶ στρατιώτας. Εἰς τὸ μεγαλύτερον ἐξ αὐτῶν, τὸ ὁποῖον προωρίσθη νὰ ὀδηγήσῃ τὰ ἄλλα, ἐπεβιβάσθησαν οἱ στρατιῶται καὶ ἐφορτώθησαν περισσότερα πολεμεφόδια. Ὁ μικρὸς οὗτος στόλος ἀπῆρε τὴν 14 Ἰουλίου. Ὅπως ἐνθαρρύνῃ αὐτὸν ὁ Οὐννάδης, ἔστησεν ὄλον τὸν στρατὸν του ἐν θέσει μάχης παρὰ τὸν ποταμόν, καὶ ὁ ἴδιος μὲν ἦτο ἀρχηγὸς τῆς μῆς πτέρυγος, ὁ δὲ Καπιστράνος τῆς ἐτέρας. Οἱ Τοῦρκοι ἰδόντες τὴν προσέγγισιν τῶν μικρῶν οὐγγρικῶν πλοίων, εἰρωνικῶς ὑπεδέχθησαν αὐτὰ, ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Οὐγγροὶ δὲν ἠστειεύοντο, ἤρχισαν ἀμυνόμενοι. Τῶν Οὐγγρων τοποθετημένων ὄντων παρὰ τὸν ποταμόν, οἱ Τοῦρκοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ πέμψουν ἐπικουρίαν καὶ οὕτω κατῶρθωσαν οἱ Οὐγγροὶ νὰ διασπάσωσι τὴν ἄλυσιν τὴν ἐνώνουσαν τὰ τουρκικὰ πλοῖα. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Σίλαγκι διευθύνει 40 πλοῖα εἰς τὰ νῶτα τοῦ ἐχθροῦ, τοῦθ' ὅπερ διέσεισε τὴν τουρκικὴν παράταξιν, τεταραγμένην ἤδη ἐκ τῆς πρώτης ἐφόδου. Ἡ ναυμαχία διήρκεσε πέντε ὥρας. Ἐν τέλει ἡ εὐτολμία τῶν Οὐγγρων, ἡ εὐκινησία τῶν πλοίων των καὶ ἡ δυσκινησία τῶν τουρκικῶν ἐπέφεραν τὴν ἥτταν τῶν Τούρκων. Τρία τουρκικὰ πλοῖα κατεποντίσθησαν καὶ τέσσαρα ἠχμαλωτίσθησαν. Ὁ Χαλκοκονδύλης γράφει: (418 - 8) «καὶ οἱ Παῖονες διαχρησάμενοι τοὺς ἄνδρας καὶ εἰς τὰς ναὺς κενὰς οὕσας τὰ σώματα καταθέμενοι τῶν φαρμακῶν, φορμηδὸν αὐτὰ ταξάμενοι, ἐνήκαν φέρεσθαι ὑπὸ τοῦ ροῦ εἰς τὸ βασιλέως στρατόπεδον». Τὰ ἄλλα πλοῖα εἶχον πάθει τόσῃ φθοράν, ὥστε ὁ Σουλτάνος προετίμησε νὰ τὰ ἐμπρήσῃ, ὅπως μὴ πέσωσιν εἰς χεῖρας τῶν Οὐγγρων. Οἱ Οὐγγροὶ ἔχασαν μόνον τὴν ναυαρχίδα, ὁ καταποντισμὸς τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ὀλεθριώτερος τοῖς Τούρκοις ἢ τοῖς Οὐγγροις, διότι ἐξερράγη αὕτη ἐν μέσῳ τοῦ τουρκικοῦ στόλου· οἱ Τοῦρκοι ἔσχον 500 νεκροὺς, ὀλίγοι δ' ἦσαν οἱ μὴ τραυματισθέντες. Ἡ νίκη ἦτο τελεία· ὁ σκοπὸς τῶν Οὐγγρων, ἥτις ἡ διὰ τοῦ Δουνάβεως συγκοινωνία μετὰ τῆς πόλεως, ἐπέτυχε πλήρως καὶ ἐξησφαλίσθη. Ὁ Οὐννάδης ἔσπευσεν εὐθὺς νὰ ἐνισχύσῃ τὸ Βελιγράδιον μὲ στρατιώτας καὶ πολεμεφόδια, ἐνῶ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ στρατοῦ του ἐστρατοπέδευεν ἐν Σεμλίμφ. Ὁ ἄμεσος κίνδυνος εἶχεν ἀποσοβηθῆ. Ὁ Οὐννάδης κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν, ὅπως ἀποκαταστήσῃ τὴν πειθαρχίαν καὶ διοργανώσῃ τὴν ἄμυναν. Ἡ φρουρὰ τῆς πόλεως συνέκειτο ἐκ στρατιωτῶν προγυμνασθέντων καὶ ἐθνοφυλακῆς, πρὸς τούτους δὲ ἐκ σταυροφόρων τινῶν ἐθελοντῶν κακῶς ὀπλισμένων καὶ μὴ ἠσκημένων. Ὁ Οὐννάδης κατέταξε τούτους εἰς ἰδιαίτερα ἀποσπάσματα, ἐν οἷς ἡ στρατιωτικὴ των γύμνασις ἐτελειοποιήθη. Οἱ Τοῦρκοι βλέποντες τὰς ἀσκήσεις ταύτας κατεγέλαν τοὺς σταυροφόρους, ἀλλ' ἐντὸς ὀλίγου ἐθαύμασαν αὐτούς. Ὁ Σουλτάνος ὅμως δὲν ἐπτοήθη. Ἦθελε νὰ ἐπιτύχῃ παντὶ σθένει. Ἦτο δὲ τόσον ἠρεθισμένος ἕνεκα τῆς ἐν τῷ Δουνάβει ἥτις τοῦ στόλου του, ὥστε ὠρκίσθη ὅτι ἐντὸς 15 ἡμερῶν ἢ θὰ καταλάβῃ τὸ Βελιγράδιον ἢ θὰ ἀποθάνῃ ὑπὸ τὰ τείχη του. Ἦρχισε λοιπὸν

βομβαρδίζων τὴν πόλιν μὲ μεγαλειτέραν ἔντασιν, ὅπως παρασκευάσῃ τὴν ἔφοδον. Ἐτέρωθεν ἡ φρουρὰ τοῦ φρουρίου εἶχεν ἐφοδιασθῆ πλήρως καὶ εἰργάζετο δραστηρίως, ὅπως συμπληρώσῃ τὴν ἄμυναν. Ὅσαίς τὰ τηλεβόλα

Δί περί τὸ Βελιγράδιον θέσεις Τούρκων καὶ Οὐγγρων κατὰ μῆνα Ἰούλιον 1456.

Οὐγγρικός στρατός.

1. Φρούριον Βελιγραδίου
2. Τείχη
3. Πόλις
4. Οὐγγρικὸν στρατόπεδον
5. Στρατόπεδον σταυροφόρων
6. Οὐγγρικός στόλος
7. Στόλος πόλεως Βελιγραδίου.

Τουρκικός στρατός.

- A. Στρατόπεδον τοῦ Σουλτάνου. Ἐφεδρεῖαι.
- B. Τουρκικὸν πεζικὸν καὶ ἵπικόν
- Γ. Τουρκικαὶ πυροβολαρχαί
- Δ. Τουρκικός στόλος
- E. Ἐκκλησία Ἁγίας Μαγδαληνῆς.

κατέστρεφον τὰ τείχη καὶ τὰ προτειχίσματα, οἱ πολιορκούμενοι ἐπεδιώρθωνον αὐτὰ ἀμέσως. Εἰς ἐπίμετρον οἱ κανονιοβολισμοὶ ἐπροξένησαν βλάβας καὶ ἐν τῷ τουρκικῷ στρατοπέδῳ σφαῖρα τηλεβόλου π. χ. ἐφόνευσε τὸν Καραδζάν,

βηλέρβεν τῆς Ρούμελης, καὶ ἄλλους στρατηγούς. Ὁ Σουλτάνος ἐμαίνετο, ἡ δὲ λύσσα του ἔβαινε μεγεθυνομένη. Ἐν τῷ μεταξὺ ἔμαθεν ὅτι ὁ ρωμαϊκὸς στόλος ἀφικόμενος εἰς Ἑλλάσποντον στενοχωρεῖ τὰς παραλίους χώρας ἀπεφάσισεν ὄθιν νὰ επισπεύσῃ τὰ πράγματα. Ἐμέρισε τὸν στρατὸν του εἰς τμήματα ὄρισμένα νὰ διαδέχονται ἄλληλα καὶ ὤρισε τὴν 23^{ην} Ἰουλίου ὡς ἡμέραν γενικῆς ἐφόδου. Ἡ ἀσυνήθης κίνησις τοῦ τουρκικοῦ στρατοπέδου ἐνέβαλεν ὑποψίαν εἰς τοὺς Οὐγγυροὺς, οἷτινες προσεχηθέντες ἠτοιμάσθησαν. Τῆς νυκτὸς ἐπελθούσης, οἱ Τοῦρκοι ἤρχισαν ἐπιτιθέμενοι. Τὸ τεῖχος ἦτο κατεστραμμένον, ἡ τάφρος κεχωσμένη· ἀλλ' ὁ Οὐννιάδης καὶ ὁ Καπιστράνος, ἀντὶ νὰ ἀναμένουν τὸν ἐχθρόν, ἐπειθέθησαν μὲ τὸν στρατὸν, τὸν σχεδὸν ἀγύμναστον, κακῶς ὀπλισμένον, ἀλλ' ἔνθουν καὶ ἀφοσιωμένον. Τὸ σύνθημα τῶν Οὐγγρων ἦτο «Ἰησοῦς Χριστός!», τῶν δὲ Τούρκων «Μωχαμέτ». Οἱ Οὐγγυροὶ ἐμάχοντο νικῶντες καὶ νικώμενοι ἐκ περιτροπῆς. Οἱ Τοῦρκοι δις εἰσδύσαντες εἰς τὴν πόλιν ἀπεκρούσθησαν· οἱ ἕξ αὐτῶν κουρασμένοι ἀντικαθίσταντο διὰ νέων ἀποσπασμάτων, ἐνῶ οἱ Οὐγγυροὶ ἔμενον διαρκῶς τειχομαχοῦντες. Ὁ Οὐννιάδης παρῆν ὅπουδῆποτε ὁ κίνδυνος ἦτο μέγας, μαχόμενος καὶ ἐνθαρρύνων. Ὁ Καπιστράνος ἴστατο ἐπὶ ὑψηλοῦ πύργου, ἐκτεθειμένος εἰς τὸ πῦρ τῶν Τούρκων, καταφανῆς ἀκαταπαύστως εἰς τοὺς Χριστιανοὺς μαχητὰς, προσευχόμενος, ἐνθαρρύνων καὶ παρηγορῶν μεγαλοφώνως. Κατόπιν ὅμως μακρᾶς μάχης οἱ Οὐγγυροὶ ἐξητλημένοι, καὶ πρὸ τῶν νέων τουρκικῶν δυνάμεων, ἤρχισαν ὑποχωροῦντες εἰς τὸν ὀπισθεν προμαχώνα καὶ εἰς τὸ φρουρίον. Οἱ Τοῦρκοι μεθύοντες ἐκ τῆς νίκης, κυριεύσαντες δὲ τὰ ἐξωτερικὰ φρουριῖδια, εἰσδύουσιν εἰς τὴν πόλιν. Διεξάγεται τότε ἀγὼν ἀπεγνωσμένος ἀνὰ τὰς ὁδοὺς, ἀλλ' ἡ ἀντίστασις τῶν Χριστιανῶν εἶναι ματαία. Οἱ Τοῦρκοι κυριεύουσι τὴν πόλιν καὶ ἀπωθοῦσι τοὺς Οὐγγυροὺς εἰς τὸ φρουρίον. Τολμηροὶ τινες Τοῦρκοι ἀναρριχῶνται ἤδη εἰς τὸ τεῖχος αὐτοῦ. Τοῦρκός τις ἐτοιμάζεται νὰ στήσῃ τουρκικὴν σημαίαν ἐπὶ τοῦ προτειχίσματος, ἀλλ' Οὐγγυρὸς στρατιώτης, ὁ Τίτος Δούγοβιτς, τὸν ἐμποδίζει· τοῦ Τούρκου ἰσχυροτέρου ὄντος, ὁ Δούγοβιτς τὸν ἐναγκαλιῆται, ρίπτεται μετ' αὐτοῦ κάτω τοῦ τείχους καὶ ἀμφοτέροι συντριβέντες, εὐρίσκουσιν ἐνδοξὸν θάνατον.

Ὁ ἀγὼν ἤδη διεξάγεται ὑπὲρ τῆς γέφυρας, τῆς συνδεούσης τὴν πόλιν μετὰ τοῦ φρουρίου. Οἱ Οὐγγυροὶ εἶναι πεπεισμένοι ὅτι ἡ ἀπώλεια αὐτῆς θὰ ἐσήμαινε τὴν γενικὴν καταστροφὴν. Ὁ ἀγὼν ἐμαίνετο πεισματωδῶς μέχρι τοῦ ὄρθρου. Ὁ ἀνατέλλων ἥλιος ἔδειξεν εἰκόνα θλιβερωτάτην. Ἡ πόλις εἶχε κυριευθῆ, εἰς δὲ τὴν γέφυραν διεξήγετο ἀγὼν ἄνισος μὲ ὑπερέχουσαν τὴν τουρκικὴν δύναμιν. Οἱ Οὐγγυροὶ ἤρχισαν ἤδη ὑποχωροῦντες εἰς τὴν βίαν, οἱ δὲ Τοῦρκοι κατέχοντες τὰς τάφρους τοῦ φρουρίου ἀναβαίνουν ἐπὶ τὰ τεῖχη, μὴ εὐρίσκοντες σχεδὸν ἀντίστασιν· ἡ τελεία καταστροφὴ σχεδὸν ἐπέκειτο. Οἱ Χριστιανοὶ ἐθεώρουν περιττὴν πᾶσαν ἐξακολούθησιν τῆς μάχης. Μόνοι ὁ Οὐννιάδης καὶ ὁ Καπιστράνος μένουσιν ἀκλόνητοι. Κατὰ διαταγὴν τῶν οἱ Οὐγγυροὶ

ρίπτουν κατὰ τῶν ἐπιτιθεμένων φρύγανα φλεγόμενα, βεβρηγμένα εἰς πίσσαν καὶ θεῖον· ταῦτα ριπτόμενα εἰς τὰς πυκνοτάτας τάξεις τῶν Τούρκων μεταδίδουν εἰς τὰς πλατείας ἀναξυρίδας των τὸ πῦρ, ὅπερ διαδίδεται ταχέως ζωογονούμενον ὑπὸ τῆς ταχείας τῶν στρατιωτῶν κινήσεως. Τὴν ταραχὴν τῶν Τούρκων αὐξάνει αἰφνιδία ἐπίθεσις τῆς φρουρᾶς τοῦ φρουρίου ὑπὸ τὴν προσωπικὴν ὁδηγίαν τοῦ Οὔνναδου, τοῦ Μιχαὴλ Σίλαγκι, τοῦ Λαδισλάου Κάνιζαη καὶ τοῦ Σεβαστιανοῦ Ρόζωνι. Ὁ ἐχθρὸς παύεται ἀνθιστάμενος καὶ φεύγει προτροπάδην πανικόβλητος· ἐν βραχεῖ ἡ πόλις ἐκενώθη ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Ὁ ἀριθμὸς τῶν φρουρευθέντων ἦτο μέγιστος. Αἱ ἀπώλειαι τῶν Οὐγγρων ἦσαν μικρότεραι, ὁ Οὔνναδης ὅμως δὲν παρεσύρθη ὑπὸ τῆς ἐπιτυχίας. Γνωρίζων τὸν ἐχθρὸν ἀρκετὰ ἰσχυρόν, ἀπιγόρευσε τὴν ἐκ τῆς πόλεως καὶ τοῦ φρουρίου ἔξοδον, στήσας δὲ φρουρὰς εἰς τὰς πύλας ἔλαβε πᾶντα τὰ μέτρα διὰ τὴν ἄμυναν τῆς πόλεως κατὰ νέας ἐφόδου. Δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ ἐμποδίσῃ ἀριθμὸν τινα ἀνδρείων νὰ διώξωσι τοὺς Τούρκους καὶ νὰ τοὺς σφάζωσιν. Οἱ ἐν τῷ στρατοπέδῳ μένοντες Τούρκοι ἐξῆλθον εἰς βοήθειαν τῶν ὁμοθρήσκων των. Τοῦτο ἰδόντες οἱ ἐν τῇ πόλει μέιναντες χριστιανοὶ ἐξῆλθον, παρὰ τὴν ἀπαγόρευσιν. Ἦρχισε τότε νέα μάχη αἱματηρότερα τῆς πρώτης ἄνευ προδιαγεγραμμένου σχεδίου. Ὁ Καπιστράνος μείνας ἕως τότε ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς τοῦ Δουνάβεως, κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως συγκρατήσῃ τοὺς σταυροφόρους, οἵτινες ἀπέδωκαν πάντα ταῦτα τὰ συμβάντα εἰς τὴν θείαν ἔμπνευσιν, ἀλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσε. Τότε ὁ Καπιστράνος κρατῶν τὴν ράβδον του, ὁ σημαιοφόρος του Πέτρος τὴν σημαίαν, καὶ δύο ἱερεῖς, ὁ Ἀμβρόσιος καὶ ὁ Ταγλιακότιος, διέρχονται τὸν Δούναβιν διὰ μικρᾶς λέμβου. Ἀφικόμενος εἰς τὸ φρούριον ὁ Καπιστράνος ἀναλαμβάνει τὴν διεύθυνσιν τοῦ στρατοῦ του. Οἱ φρουροὶ ματαίως προσπαθοῦν νὰ τὸν συγκρατήσουν. Τρέχει μετὰ δύο χιλιάδων σταυροφόρων εἰς τὸ πεδίον, ἀναφωνήσας· «Ὁ Κύριος τῶν δυνάμεων βοηθήσας ἡμῖν ἄχρι τοῦ νῦν, οὐ καταλείψει ἡμᾶς τούντεῦθεν. Ἐξ ἀγίου κατοικητηρίου Αὐτοῦ ἔκχεει ἔφ' ἡμῶν ἀόρατον δύναμιν».

Οἱ σταυροφόροι ἐνθουσιασθέντες ὑπῆρξαν ἀκαταμάχητοι, συντρίβοντες τὰ ἄριστα τουρκικὰ σώματα φθάνουσι μέχρι τοῦ στρατοπέδου τοῦ Σουλτάνου. Οὗτος βλέπων τὴν τόλμην των συγκεντρώνει πᾶσας τὰς διαθέσιμους δυνάμεις του, ὅπως ἀποκόψῃ τὴν ὀπισθοχώρησιν τῶν σταυροφόρων. Ὁ Οὔνναδης ὅμως, παρατηρήσας ὅτι ὁ Σουλτάνος εἶχεν ἀμελήσει τὴν φύλαξιν τῶν χαρακωμάτων του ἐπωφελήθη ἀμέσως τοῦ σφάλματος τούτου. Ὡς ἀστραπὴ ἐξέρχεται τῆς πόλεως μὲ τὰ διαθέσιμα ἀποσπάσματα του, κατασφάζει τὰς ὀλίγας τουρκικὰς φρουρὰς καὶ κυριεύει τὰ χαρακώματα. Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Σουλτάνος μὲ τὸ ἵππικόν του εἶχεν ἀπωθήσει πρὸς τὰ ὀπίσω τὸ μικρὸν σῶμα τῶν σταυροφόρων, εἰδυσιάντων μέχρι τῶν σκηνῶν καὶ καταρριψάντων ταύτας, ἐπιστρέψας δ' εἰς τὰ χαρακώματα, εὔρε ταῦτα εἰς χεῖρας τῶν Οὐγγρων κανοβολούντων αὐτὸν διὰ τῶν ἰδίων του τηλεβόλων. Ἐδέησε τότε νὰ ἀπο-

συρθῆ εἰς τὸ στρατόπεδόν του καὶ διέταξε τοὺς γενιτσάρους νὰ ἀνακαταλάβωσι τὰ χαρακώματα, ἀλλ' οὗτοι διεσκορπίσθησαν ἐν τῇ γενικῇ συγχύσει. Ὁ ἀγῶν τῶν γενιτσάρων, Χασάν, ἰδὼν τὴν παραφορὰν τοῦ Σουλτάνου ρίπτεται εἰς τὸ μέσον τῶν Χριστιανῶν μετὰ τινων πιστῶν του καὶ εὐρίσκει τὸν θάνατον. Ὁ ἀγὼν διήρκεσεν ἀκόμη χρόνον τινὰ ἐντὸς τοῦ στρατοπέδου. Οἱ Τούρκοι ἀπωθῆθησαν πανταχοῦ, ὅποτε κατέφθασαν 6,000 σπαχήδες τοποθετημένοι ἐν ἐφεδρεία. Μετ' ἀπεγνωσμένον ἀγῶνα οὗτοι κατώρθωσαν νὰ ἀπωθῆσιν τοὺς Χριστιανοὺς ἐκ τοῦ στρατοπέδου. Ἐπελθούσης τῆς νυκτὸς ὁ ἀγὼν διεκόπη καὶ οἱ Οὐγγροὶ ἀπεσύρθησαν ἀπὸ τὰ χαρακώματα, καταληφθέντα ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ὁ Οὐνυάδης ἀγνοῶν τὴν κακὴν κατάστασιν τῶν Τούρκων, διέταξε νὰ πληρώσωσι τὰς τάφρους καὶ καταστρέψωσι τὰ χαρακώματα. Τούτων γενομένων, ἀέσυρε πάντα τὰ σώματα εἰς τὸ φρούριον μὲ τὰ κυριευθέντα τηλεβόλα. Τὰ μέτρα ὅμως ταῦτα ἀπεδείχθησαν περιττά. Τὴν νύκτα ὁ ἐχθρὸς πανικόβλητος ὑπὸ τε τῆς ἡττης, τοῦ θανάτου στρατηγῶν, οἷος ὁ Χασάν, ὁ Τουραχάν κλπ., ἀλλὰ πρὸ παντὸς τοῦ τραυματισμοῦ τοῦ Σουλτάνου, εἶχε τραπή εἰς φυγὴν. Τὸ εἶδος τοῦ τραύματος τοῦ Σουλτάνου δὲν εἶναι γνωστόν ἐλέχθη ὅτι οὗτος ἀπώλεσας τὰς αἰσθήσεις του μετεφέρθη ὑπὸ τῶν περὶ αὐτόν. Ὁ πανικὸς τῶν Τούρκων ἦτο τοσοῦτος, ὥστε ἦτο ἀδύνατον νὰ σταματήσωσι καὶ αὐτὸς δ' ὁ Σουλτάνος πανικόβλητος ἔφευγε προτροπάδην. Ἀπὸ τότε δὲν ἤθελε νὰ ἀκούῃ τὸ ὄνομα τοῦ Βελιγραδίου. Ἡ μάχη διήρκεσεν 24 ὥρας. Ὁ Οὐνυάδης κατέσφαξεν ἰδιοχείρως δώδεκα Τούρκους· 40,000 Τούρκοι ἐκάλυψαν τὸ πεδίον τῆς μάχης. Μέγας ἀριθμὸς αὐτῶν ἐσφάγη ὑπὸ τοῦ σερβικοῦ πλήθους. Αἱ ἀπώλειαι τῶν Οὐγγρων ἦσαν μικρότεραι. Κατὰ τὸ ἡμερολόγιον τῶν Τσίλλει ἐχάθησαν 3,048 Οὐγγροὶ, κατὰ τὸν Οἶνρεστ ὅμως 15,000. Ἐκυριεύθησαν 300 τηλεβόλα, 23 πλοῖα κλπ.

Ὁ Οὐνυάδης ἀνήγγειλε τὴν νίκην εἰς ἐπίσκοπόν τινα ὡς ἑξῆς: «Nuncius refert quod duodecim bombardae viginti palmorum ab hostibus receptae sunt, octo verum quae sursum lapides jactant, 150 instrumenta ad lapides jaciendos. Vice imperator turcorum occisus est.» Πρὸς δὲ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Διονύσιον ἔγραφεν: «Ὅλα τὰ τηλεβόλα τῶν Τούρκων ἐκυριεύθησαν ὁ ἀριθμὸς τῶν κυριευθέντων πλοίων εἶναι 23, ὁ δὲ τῶν τουφεκίων ἀπειρος. Ἡ ἄλλη λεῖα ἦτο σχετικῶς ἐλάττων, ἐπειδὴ τὰ πλεῖστα πολεμικοφόνδια κατεστράφησαν ὑπὸ τοῦ πυρός.»

Οὕτως ἐσώθη τότε τὸ Βελιγραδίον, λυθείσης τῆς πολιορκίας αὐτοῦ. Δυστυχῶς ἓνα μῆνα βραδύτερον, ὁ Οὐνυάδης ὑπερκοπωθεὶς κατὰ τὰς πολεμικὰς ταῦτας ἐπιχειρήσεις, καὶ τραυματισθεὶς, προσβληθεὶς δὲ προσέτι ἐκ κακοήθους ἐπιδημίας ἀπέθανε τῇ 17^ῃ Αὐγούστου 1456, ἄγων τὸ 68^{ον} ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, κοινωνήσας ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ τοῦ Σεμλίνου τῶν ἀχράντων μυστηρίων διὰ χεῖρὸς τοῦ γενναίου φίλου του Ἰωάννου Καπιστράνου, ἀφοῦ ἠϋλόγησε τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ Λαδίσλαον καὶ Ματθίαν, τὸν μετέπειτα

ὑπὸ τὸ ὄνομα Ματθία Κορβίνου βασιλέα τῆς Οὐγγαρίας. Κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν του ἐτάφη ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁλβας Ἰουλίας.

Λέγεται ὅτι ὁ σουλτάνος Μωάμεθ Β' μαθὼν τὸν θάνατόν του ἀνεφώνησεν: «Ἦτο ὄντως ἐχθρὸς μου ὁ ἀνὴρ οὗτος, ἀλλ' ὀφείλω νὰ λυπηθῶ διὰ τὸν θάνατόν του. Μέγαν ἄνδρα ἔχασεν ὁ κόσμος ἐν τῷ προσώπῳ του».

Οὕτως ἐξέλιπε καὶ ὁ δεύτερος ἐκ τῶν τριῶν ἡρώων, τῶν στύλων τῆς χριστιανοσύνης, σώσας τὸ πρὸς βορρᾶν προπύργιον αὐτῆς, καὶ ἀφοῦ ἤδη εἶχε πέσει ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τοῦ Βυζαντίου ὁ ἥρωας Ἕλληνας αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος. Διηνεκῶς πολεμῶν ὁ Οὐννάδης πρὸς τοὺς Τούρκους καὶ πολλάκις κατατροπώσας αὐτούς, εἶχε καταρρίψει τελείως τὸ πολεμικὸν μένος των. Οὐδέποτε, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Ἰωάννου Οὐννάδου, οἱ Τούρκοι εἶχον ὑποστῆ τοιαύτην ἤτταν οἶαν πρὸ τοῦ Βελιγραδίου. Τὸ περικλινὸν των ἦτο ἐξουθενωμένον, τὸ ἄριστον μέρος τοῦ στρατοῦ των κατεστραμμένον. Μικρὸς στρατὸς θὰ ἦρκει τότε ὅπως ἀποδιωχθοῦν οἱ Τούρκοι ἐξ Εὐρώπης. 10,000 ἄνδράς ἐζήτησεν ὁ Οὐννάδης παρὰ τῆς Εὐρώπης, πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τούτου, καθότι ὁ στρατὸς αὐτοῦ ἦτο ἐξηντλημένος. Δυστυχῶς τὰ εὐτελεῆ τοπικὰ συμφέροντα τῶν τότε εὐρωπαϊκῶν χωρῶν πόρρω ἀπεῖχον ὅπως ἐπιτρέψουν αὐταῖς ὑψηλοτέραν πολιτικὴν συνείδησιν. Μύωπες καὶ ἀπαθεῖς ἐκώφευσαν εἰς τὴν ἐκκλήσιν τοῦ Οὐννάδου καὶ ἔμεινεν οὕτω τὸ ἄγος τοῦ Ἀσιάτου, τὸ «βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, ἐστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ». (Ματθ. κδ. 15).

Συνταγματάρχης ΦΡΕΙΔΕΡΙΚΟΣ ΜΟΥΡΑΤΥ

Ἐν Σεγεδίνῳ τῆς Οὐγγαρίας
κατ' Αὐγουστον τοῦ 1927.